

Hvordan har innbyggere i Sandnes med rus- og/eller psykiske helseutfordringer det?

En studie om livskvalitet.

Rapport utgitt mars 2023, skrevet av Bente Lyse, Dagrunn Sømme, Hanne Levang, Elisabeth Høyland.

Mestringsenheten

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Innledning	3
Metode og datainnsamling.....	3
Utvalg og gjennomføring	4
Styrker og svakheter	4
Etikk	4
Relevant litteratur og tidligere studier	4
Resultater	5
Arbeid, daglig virksomhet, utdanning og fritid.....	6
Økonomi.....	6
Relasjoner.....	6
Bosituasjon	6
Helse.....	6
Livet samlet sett	7
Diskusjon.....	7
Arbeid, daglig virksomhet, utdanning og fritid.....	7
Økonomi.....	7
Relasjoner.....	7
Bosituasjon	8
Helse.....	8
Livet samlet sett	8
Konklusjon.....	9
Litteraturliste.....	9

Sammendrag

Studien har til hensikt å undersøke om innbyggerne som deltar opplever endring i sin livskvalitet i løpet av en toårsperiode, og om disse endringene samvarierer med endringene i mestringsenhetens tilbud.

Studien er gjennomført som en longitudinell tverrsnittstudie, og datainnsamlingen er utført ved bruk av spørreskjemaet MANSA. Deltakelse er tilbudt innbyggere med rus- og/eller psykiske helseutfordringer som får helsehjelp fra mestringsenheten i Sandnes kommune.

Resultatene viser at innbyggerne rapporterer om endringer i sin opplevelse av egen livskvalitet i løpet av denne toårsperioden. Noen av disse endringene samvarierer med endringen i tilbudet til mestringsenheten, og viser en tendens til at mestringsenhetens endringer kan ha medvirket til økning i selvrapportert livskvalitet.

Det er behov for ytterligere studier, fortrinnsvis kvalitative studier, for å teste denne hypotesen og undersøke årsaksforholdene videre.

Innledning

Mestringsenhetens interne forskning skal bidra til å fylle kunnskapshullet vi opplever når det gjelder praksis i kommunal rus- og psykisk helsetjeneste. Forskingen er forankret i recoveryteori og vår recoverystrategi. Vi gjennomfører studien for å se om endringen i hjelpen som gis kan bidra til en bedring i selvrapportert livskvalitet.

Vi bruker longitudinell metode og tverrsnittsdata for å måle utviklingen i livskvalitet for innbyggere som mottar rus- og eller psykiske helsetjenester. Denne studien er derfor en del av et større og mer langvarig prosjekt, hvor vi ønsker å følge utviklingen over tid. Studien gjennomføres parallelt med at mestringsenheten implementerer flere tiltak for å få mer målrettet og recoveryorientert hjelp.

I perioden 2018-2020 ble FIT (Feedback-informed treatment) tatt i bruk i mestringsenheten. Målet med å benytte FIT er å undersøke nærmere hva innbyggere har som mål, hva de vil jobbe med, og på hvilken måte. I tillegg ble det ansatt flere erfaringskonsulenter, og gjort et arbeid med å øke tilbud innen fysisk aktivitet og aktivitet generelt.

Innbyggere med rus- og eller psykiske helseutfordringer som mottar kommunale helsetjenester er i liten grad gitt mulighet til å komme med sine vurderinger av selvopplevd livskvalitet. Søk innen vitenskapelige artikler eller forskning på området viser at det ikke finnes slike studier i Norge. Vi har funnet studier der pasienter i FACT og ACT, som er samhandlingsteam som gir ambulant oppfølging og behandling i et samarbeid

mellom spesialisthelsetjeneste og kommunale helsetjenester, har bidratt med sine vurderinger av selvopplevd livskvalitet. I tillegg ser vi at datainnsamlinger gjennomført i BrukerPlan, dekker samme målgruppe, men i disse er det fagpersoner som vurderer livskvaliteten, og ikke innbyggere selv.

I denne rapporten presenterer vi funnene fra pilotstudien vår. Datainnsamling ble gjennomført én uke i 2018 og én uke i 2020. Alle innbyggere som fikk kommunal rus- og eller psykisk helsehjelp i løpet av den aktuelle uken fikk informasjon om prosjektet, og mulighet til å delta, ved å fylle ut Manchester Short Assessment of Quality of Life (MANSA)-skjemaet. I 2018 valgte 78 personer å delta og i 2020 deltok 59 personer. MANSA benyttes for å måle innbyggeres egen vurdering av sin funksjon på ulike områder i livet. Innbyggere som mottar rus- og eller psykisk helsehjelp er en variert gruppe mennesker, med svært ulike livssituasjoner og utfordringer, og det er til enhver tid en ulik sammensetning av hvem som mottar hjelp på ulike tidspunkt.

Metode og datainnsamling

I denne studien har vi valgt å bruke et kvantitativt forskningsdesign; mer konkret en longitudinell studie gjennom bruk av tverrsnittsundersøkelser. Hensikten med studien er å undersøke endringer i innbyggeres opplevelse av livskvalitet. Kvantitativ analyse er relevant, da vi er interesserte i å følge den generelle utviklingen innen livskvalitet parallelt med endringer i hjelpen som gis. Det er ønskelig å få et grovt og overordnet bilde hvor vi deretter kan se nærmere på enkeltelementer, enten ved bruk av kvalitativ metode eller med mer detaljerte kvantitative verktøy.

En longitudinell studie ble valgt fordi vi er interesserte i endring og utvikling over tid. En longitudinell undersøkelse er når data samles inn på flere enn ett tidspunkt. Det kan skje på to, tre eller flere tidspunkter (Johannesen, Christoffersen, & Tuft, 2020). Vi utfører kun én måling i året der datainnsamling har en ukens varighet, og tidspunktet på året kan variere. Vi utførte datainnsamlingen over en periode på tre år, mellom 2018-2020, men det er kun målingene fra 2018 og 2020 som medgår i denne rapporten grunnet for få respondenter i 2019.

Vi brukte en modifisert og oversatt versjon av MANSA, gjort av Torleif Ruud i 2001. Den modifiserte versjonen inneholder 16 spørsmål og dekker flere ulike områder som angår livskvalitet: økonomi, venner, fritid, bolig, nabolag, trygghet, partnere, seksuelliv, familie og fysisk og psykisk helse. Man svarer på spørsmålene ved å rangere på en skala fra 1 til 7, hvor 1 = veldig misfornøyd og 7 = veldig fornøyd.

Utvalg og gjennomføring

Studien omfatter innbyggere i Sandnes kommune som mottar rus- og/eller psykisk helsehjelp fra mestringsenheten, er over 18 år og samtykkekompetente. Målingene ble utført i tre avdelinger i mestringsenheten i perioden 2018-2020. Innbyggere samtykket til deltakelse ved å undertegne et samtykkeskjema. Målingene ble utført i løpet av uke 12 i 2018 og uke 7 i 2020. Rundt 300 innbyggere var aktuelle for undersøkelsen hver av disse ukene. Det er ukjent for forskerne hvor mange av disse som faktisk fikk tilbud om å delta. Vi har valgt å bruke alle skjemaene som ble returnert, selv om ikke alle spørsmålene var besvart av respondenten i skjemaet. I 2018 var svarprosenten for innbyggere 26%, og i 2020 var svarprosenten 19,67%. På grunn av lav svarprosent i 2019, har vi valgt å ikke bruke disse tallene. Ingen av deltakerne har trukket seg fra studien. Studien ble avsluttet i 2020.

Styrker og svakheter

Fordeler med kvantitativ forskningsmetode er blant annet at det er presist når det gjelder målinger, det er kontrollert når det gjelder design, det gjør det mulig å predikere ved at en kan gå fra spesifikke tilfeller til å si noe om lignende tilfeller generelt. Svakheter ved denne metoden er at man kan overforenkle en kompleks menneskenatur, og tar dermed ikke høyde for at arbeid innenfor samfunnsvitenskap er subjektivt. En annen svakhet er at kvantitativ forskningsmetode ikke tar høyde for menneskers individualitet av natur (Langdridge, 2006). Det er flere fordeler med å benytte et strukturert spørreskjema som kartleggingsinstrument. Den strukturerte formen i et spørreskjema med spesifikke skalaer og spørsmål gir alle deltakerne et felles begrepsapparat.

MANSA har svarkategorier som kan påvirkes av rapporteringsatferd. Med svarkategorier som rangerer fra misfornøyd til fornøyd er kartleggingen meget følsom for rapporteringsatferd, både som følge av generell misnøye, aktuelle konflikter og personlighetstrekk.

Det er ikke nødvendigvis de samme innbyggere som svarer på spørreskjemaet hvert år. Deltakerne kan ha ulik oppfatning av spørsmålene, og dermed tolke spørsmålene forskjellig. Vi har ingen oversikt over hvem som velger å svare – et scenario er at innbyggere som er misfornøyd med hjelpen kan la være å svare, mens innbyggere som er fornøyd svarer hyppigere, og svarene vil dermed ikke representere utvalget. Videre kan selve målingen ha en effekt på dataene fordi innbyggere kan føle seg mer fornøyd ved at de blir gitt oppmerksomhet og dermed rapporterer høyere trivsel (Sonnenfeld, 1985). Samtidig kan man forvente en størrelse på datamaterialet i denne studien som gjør at svakheter ikke er så relevante for resultatet av studien.

Begrensinger ved denne studien kan være at innbyggere ble bedt om å svare på spørreskjemaet i forbindelse

med at de hadde en avtale med ansatt i mestringsenheten. Til tross for anonymitet kan dette ha påvirket svarene, som igjen kan ha påvirket resultatene; for eksempel ved at innbyggere som føler takknemlighet over tjenestetilbudet i mestringsenheten svarer det de tror ansatte eller forskere ønsker å høre. Til tross for undersøkelsens metodiske svakheter, mener vi likevel at resultatene gir nyttig innsikt i samvariasjon i utviklingen av hjelpen som gis og innbyggers opplevelse av livskvalitet.

Etikk

Prosjektet ble godkjent av personvernombudet i Sandnes Kommune. Deltakerne fikk skriftlig og muntlig informasjon om studien, og innbyggere skrev under på informert samtykke. Den innsamlede dataen er blitt behandlet konfidensielt. Spørreskjemaene benyttet til studien er anonyme og innbyggerne skrev under på eget samtykkeskjema, hvor de gav informert samtykke til å delta i studien. For å kunne ivareta anonymiteten, samtidig som at innbygger som deltok i studien skulle ha mulighet til å kunne trekke seg fra studien, ble samtykkeskjema og spørreskjema kodet med samme kode og oppbevart separat. Forskerne i studien har ikke hatt tilgang til kodenøkkelene.

Innbyggere fikk informasjon om studien og muligheten til å delta samme uke som datainnsamlingen foregikk. De ble både muntlig og skriftlig informert om studien i datainnsamlingsuken, og fikk mulighet til å fylle ut MANSA-skjemaet under oppfølgingen. De som samtykket til å delta, og som fikk hjelp den aktuelle uka, fikk utdelt MANSA-skjema av den ansatte som gav hjelp, og leverte det tilbake til ansatt samme dag. Ansatte som delte ut spørreskjemaene var ikke tilknyttet forskergruppa til dette prosjektet, og ingen av forskerne deltok i datainnsamlingen.

Relevant litteratur og tidligere studier

På ROP.no er det publisert to studier hvor MANSA brukes, dette er sluttrapporter i nasjonal evaluering av FACT-team og ACT-team i Norge. Det som tydelig skiller disse to studiene fra denne, er at MANSA blir benyttet først ved oppstart og deretter etter 24 måneder på nøyaktig de samme observasjonsenhetene. I vår studie bruker vi MANSA på et tilfeldig utvalg innbyggere som mottar hjelp. Vi samler dermed ikke inn data fra de samme respondentene, men bruker derimot det samme populasjonsutvalget. Det er ikke mange lignende studier å finne. ACT og FACT har publisert funn ved bruk av MANSA, og vi finner det dermed interessant å se våre egne gjennomsnittsverdier opp mot disse. Hensikten med dette er å ha en slags referanseramme, uten å kunne si noe mer konkret om betydningen av forskjellene.

Innbyggerne som mottar hjelp fra FACT-team, er personer med alvorlige psykiske lidelser og med store og sammensatte problemer (Landheim og Odden,

2020). Innbyggere som mottar hjelp fra ACT team er personer med alvorlig psykisk lidelse, hovedsakelig med diagnosene schizofreni/schizotyp/paranoid lidelse eller bipolar lidelse. I tillegg har ca. 60 prosent av innbyggerne problemfylt bruk av ett eller flere rusmidler (AHUS og NKROP, 2014).

Målgruppen i vår studie er innbyggere med psykisk helseutfordringer og/eller utfordringer knyttet til problematisk bruk av rusmidler. Innbyggerne er over 18 år, og vurderes å være samtykkekompetente. I vår studie er også innbyggere med lettere til moderate psykiske helse- og eller rusutfordringer inkludert.

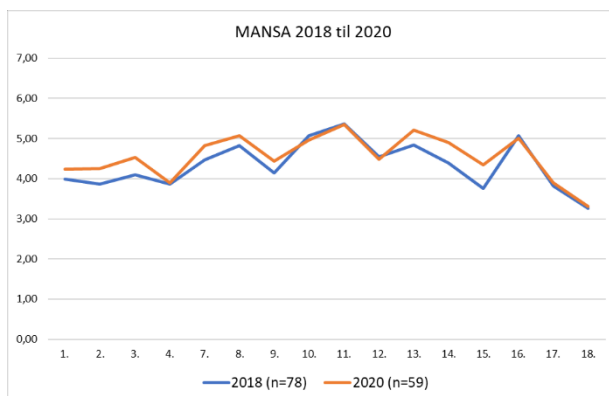
BrukerPlan er et kartleggingsverktøy som kommunene bruker for å få oversikt over livssituasjon, funksjonsnivå og tjenestebruk for personer med rusproblem og eller psykiske problem. Det er fagpersonens kunnskap og vurdering som legges til grunn for vurderingene. Det er en status på situasjonen her og nå. Det gjøres en individuell funksjonsvurdering på åtte områder: arbeid og meningsfull aktivitet, økonomi, fysisk helse og rus, psykisk helse, sosial kompetanse og nettverk.

Resultater

Ved presentasjon av resultater velger vi å plassere de ulike spørsmålene i seks kategorier: arbeid/daglig virksomhet/utdanning/fritid, økonomi, relasjoner, bosituasjon, helse og livet samlet sett. Vi er klar over at noen spørsmål kan passe inn i flere kategorier, og ønsker derfor å presisere at inndelingen kun er satt for å gi en mer oversiktlig presentasjon.

Vi velger også å gruppere svarene i tre kategorier: fornøyd, blandet og misfornøyd. I MANSA tilsvare skår 1= veldig misfornøyd, skår 2= misfornøyd, og skår 3= for det meste misfornøyd. Disse tre skårene velger vi å kategorisere som *misfornøyd*. I MANSA er skår 4= blandet, både fornøyd og misfornøyd, og denne velger vi å la stå som egen kategori med betegnelsen *blandet*. I MANSA er skår 5= for det meste fornøyd, skår 6= fornøyd og skår 7= veldig fornøyd. Disse velger vi å kategorisere samlet som *fornøyd*.

Tabell 1 viser utviklingen i selvrapportert livskvalitet for innbyggerne som deltok i studien i 2018 og 2020. Tabellen viser at det tidvis er marginale forskjeller mellom de to målingene, og at det er et lignende trendmønster på de ulike spørsmålene.

Tabell 1. Gjennomsnittsskår per spørsmål 2018 til 2020 (makskskår = 7)

Tabell 2 viser en oversikt over gjennomsnittsskår på alle spørsmålene for 2018 og 2020. Den siste kolonnen viser den prosentvise endringen fra 2018 til 2020. Nederste rad i tabellen viser samlet snitt for alle spørsmålene og prosentvis endring av denne.

MANSA-spørsmål	2018	2020	Endring
1. Livet samlet sett	3.99	4.24	+6.27 %
2. Arbeid/daglig virksomhet eller ikke å ha arbeid / være pensjonert	3.86	4.25	+10.24 %
3. Utdanningen	4.10	4.53	+10.27 %
4. Økonomien	3.86	3.90	+1.02 %
7. Antall venner	4.47	4.83	+7.96 %
8. Forholdet til vennene	4.82	5.07	+5.13 %
9. Fritiden	4.14	4.44	+7.24 %
10. Boligen	5.06	4.97	-1.94 %
11. Området/nabolaget	5.36	5.36	+0.00 %
12. Personlig trygghet	4.55	4.49	-1.31 %
13. Dem du bor sammen med eller å bo alene	4.85	5.20	+7.37 %
14. Forhold til ektefelle/partner eller å ikke ha ektefelle/partner	4.38	4.90	+11.72 %
15. Seksuallivet	3.76	4.34	+15.51 %
16. Forholdet til familien	5.06	5.02	-0.93 %
17. Fysisk helse	3.82	3.90	+2.04 %
18. Psykisk helse	3.26	3.31	+1.49 %
Totalt gjennomsnittsskår MANSA	4.33	4.55	+5.08 %

Tabell 2. Gjennomsnittsskår per spørsmål og prosentvis endring fra 2018 til 2020

I tabell 3 presenteres den prosentvise fordelingen etter grad av tilfredshet per spørsmål for henholdsvis 2018 og 2020. Denne tabellen gir oss et forenklet bilde av svarspredningen på tilfredshetsskalaen blant respondentene, og dermed mer informasjon om tallgrunnlaget enn det gjennomsnittsskår ville gitt alene.

MANSA-Spørsmål	2018			2020		
	Fornøyd %	Blandet %	Misfornøyd %	Fornøyd %	Blandet %	Misfornøyd %
1. Livet samlet sett	24.3	56.4	19.2	42.4	28.8	28.8
2. Arbeid/daglig virksomhet eller ikke å ha arbeid/være pensjonert	33.3	35.9	29.6	44.1	39	17
3. Utdanningen	45.5	13	41.6	50.8	27.1	20.4
4. Økonomien	37.2	25.6	37.2	35.7	23.7	40.8
7. Antall venner	48.7	24.4	25.6	57.5	27.1	13.6
8. Forholdet til vennene	60.3	28.2	10.2	66	18.6	15.3
9. Fritiden	34.6	43.6	20.5	45.8	32.2	22
10. Boligen	75.7	24.4	14.2	67.7	15.3	17
11. Området/nabolaget	79.4	14.1	5.2	84.7	6.8	8.5
12. Personlig trygghet	52.6	30.8	12.7	54.2	23.7	22.1
13. Dem du bor sammen med eller å bo alene	56.4	28.2	14.1	64.4	27.1	8.5
14. Forhold til ektefelle eller å ikke ha ektefelle/partner	42.2	29.5	26.9	54.2	32.2	13.6
15. Seksuallivet	38.5	24.4	30.8	49.1	23.7	25.5
16. Forholdet til familien	66.7	25.6	7.8	61	18.6	20.4
17. Fysisk helse	30.7	32.1	37.2	33.9	23.7	42.4
18. Psykisk helse	15.4	30.8	46.1	25.5	22	52.4
Gjennomsnitt alle spørsmål	46.3	29.2	23.7	52.3	24.4	23.0

Tabell 3. Prosentvis fordeling etter grad av tilfredshet (fornøyd, blandet, misfornøyd) per spørsmål. 2018 og 2020.

Arbeid, daglig virksomhet, utdanning og fritid

På *spørsmål 2* som omhandler arbeid, daglig virksomhet, å være pensjonist eller å ikke ha noe daglig virksomhet, får vi i 2018 gjennomsnittsskåren 3.86. Denne ligger rett i overkant av middels tilfredshet. I datainnsamlingen fra 2020 ser vi gjennomsnittsskåren 4.25, som gir en positiv endring på 10,24%. I 2018 ser vi en jevn fordeling av svar på kategoriene fornøyd, blandet og misfornøyd. I 2020 er spredningen mer ujevn og det er betydelig færre som svarer i kategorien misfornøyd, samtidig som blandet og fornøyd har økt.

På *spørsmål 3* som omhandler utdanning får vi i 2018 en gjennomsnittsskår på 4.10, som ligger i overkant av middels tilfredshet. I 2020 har denne steget til 4.53, en positiv økning på 10,27%. Svarene i 2018 er i stor grad likt fordelt på kategoriene fornøyd og misfornøyd, mens kun et fåtall svarer innen kategorien blandet tilfredshet når det gjelder utdanning. Antall svar i kategorien misfornøyd halveres prosentvis fra 2018 til 2020, og det er en økning i 2020 på antall svar både i kategoriene blandet og fornøyd.

Spørsmål 9, som omhandler tilfredshet med fritid, gir i 2018 en gjennomsnittsskår på 4.14. Denne øker til 4.44 i 2020, en økning på 7,24%. Vi ser at prosentvis andel misfornøyde ligger på omtrent 20% både i 2018 og 2020. I kategoriene blandet og fornøyd har andelen skiftet vekt, med over 10% flere fornøyde i 2020.

Økonomi

På *spørsmål 4* om økonomi, får vi i 2018 en gjennomsnittsskår på 3.86, som øker til 3.90 i 2020. Det viser en positiv endring på 1,02%. Begge årene er det lite spredning i prosentvis andel som svarer innenfor de ulike kategoriene, og vi ser at ca. 35% er fornøyd, ca. 24% er blandet og ca. 40% er misfornøyd.

Relasjoner

Spørsmål 7 handler om tilfredshet med antall venner og i 2018 får vi en gjennomsnittsskår på 4.47, som øker til 4.83 i 2020. Dette er en positiv endring på 7,96 %. Fra 2018 til 2020 ser vi en prosentvis økning innen kategorien fornøyd på ca. 10 %, og en prosentvis nedgang innen kategorien misfornøyd på ca. 10 %. *Spørsmål 8* omhandler forhold til vennene og vi får en gjennomsnittsskår på 4.82 i 2018. I 2020 har gjennomsnittsskåren økt til 5.07, en positiv økning på 5,13%. Fra 2018 til 2020 ser vi en prosentvis reduksjon i kategorien blandet på om lag 10%. Disse har i 2020 fordelt seg på flere som er fornøyd eller misfornøyd.

På *spørsmål 14* som omhandler forhold til ektefelle/partner eller å ikke ha ektefelle/partner, får vi i 2018 en gjennomsnittsskår på 4.38, som ligger i overkant av middels tilfredshet. I 2020 får vi en

gjennomsnittsskår på 4.90. Dette er en positiv endring på 11,72% fra 2018 til 2020. Her ser vi at i kategorien misfornøyd har prosentvis andel blitt redusert fra 26,9% til 13,6%, og det er størst økning i de som nå plasserer seg i kategorien fornøyd.

På *spørsmål 15* som omhandler seksuallivet, får vi i 2018 gjennomsnittsskåren 3.76, som ligger i overkant av middels tilfredshet. I datasamlingen fra 2020, ser vi gjennomsnittsskåren 4.34, som ligger i overkant av middels tilfredshet. Resultatet viser en positiv økning på 15,51% fra 2018 til 2020. Fra 2018 til 2020 er det over 10% økning i kategorien fornøyd. Dette er spørsmålet færrest har valgt å svare på, og det er 6,4% av respondentene som har valgt å ikke besvare.

På *spørsmål 16*, som omhandler forholdet til familien ser vi en nedgang på 0,93%. Her er gjennomsnittsskåren 5,06 i 2018, mens skåren i 2020 viser 5,02. Fra 2018 til 2020 ser vi en 13% økning i kategorien misfornøyd, samtidig som andelen fornøyd og blandet har gått ned.

Bosituasjon

Spørsmål 10, om tilfredshet med bolig, ser vi en gjennomsnittsskår på 4,97 i 2020. Dette gir en nedgang fra 2018 som viser skåren 5,06. Den prosentvise endringen er -1,94%. Her ser vi at det i kategorien fornøyd er en positiv endring fra 61,5 % i 2018 til 67,7 % i 2020. I tillegg ser vi at kategorien blandet har hatt en endring fra 24,4 % i 2018 til 15,3 % i 2020. Andelen som har besvart misfornøyd har økt fra 5,2% i 2018 til 8,5% i 2020.

Spørsmål 11, om tilfredshet med området og nabolaget, får vi både i 2018 og 2020 en gjennomsnittsskår på 5,36, det vil si ingen endring på selve snittet. Her ser vi at det er en endring i andelen som er fornøyde fra 79,4% i 2018 til 84,7% i 2020. I tillegg ser vi en nedgang i andelen som har besvart blandet fra 14,1% i 2018 til 6,8 % 2020. Samtidig er det en økning i andelen som er misfornøyd, fra 5,2% i 2018 til 8,5% i 2020.

På *spørsmål 13* som omhandler dem du bor sammen med/å bo alene, får vi i 2018 en gjennomsnittsskår på 4,85, som ligger i overkant av middels tilfredshet. I 2020 får vi 5,20 i gjennomsnittsskår, dette er en positiv økning på 7,37% fra 2018. På dette spørsmålet ser vi en endring fra 2018 til 2020 i kategorien misfornøyd som går fra 14,1% til 8,5%, samtidig som antall i kategorien fornøyd øker fra 56,4 % til 64,4%. Det er en liten reduksjon i andelen som plasserer sitt svar i kategorien blandet fra 2018 til 2020.

Helse

Spørsmål 12, om tilfredshet med personlig trygghet, ser vi i 2018 en gjennomsnittsskår på 4,55, som har en negativ utvikling på -1,33% i 2020, der gjennomsnittsskår er 4,49. Fra 2018 til 2020 ser vi en oppgang fra 12,7% til

22.1% i andelen misfornøyd. Det er også marginalt færre fornøyd, og ca. 7% flere i kategorien blandet.

På spørsmål 17, som omhandler fysisk helse, ligger gjennomsnittskår i 2018 på 3.82. I 2020 har den økt 2.04% til 3.90. Fra 2018 til 2020 er det en liten oppgang i prosentvis andel fornøyd, og misfornøyd, mens blandet har en nedgang på ca. 8%.

På spørsmål 18, der det blir spurt om tilfredshet om psykisk helse, ligger gjennomsnittskår i 2020 på 3.31. Dette er en økning på 1.49% fra gjennomsnittsskåren 3.26 i 2018. Andelen som plasserer sitt svar i kategorien fornøyd, endres fra 15.4% i 2018 til 25.5% i 2020. Andelen som plasserer sitt svar i kategorien blandet er 30.8% i 2018 og 22% i 2020. For andelen som plasserer sitt svar i kategorien misfornøyd, er det en liten reduksjon fra 2018 med 53.8% til 52.4% i 2020.

Livet samlet sett

På spørsmål 1, som spør om tilfredshet av livet samlet sett, viser gjennomsnittskår 3.99 i 2018 og 4.24 i 2020. Den prosentvise økningen er på 6.27%. Når det gjelder fordeling av svarene i de tre kategoriene fornøyd, blandet og misfornøyd ser vi en endring fra 2018 til 2020. I kategorien fornøyd er prosentvis andel økt fra 24.3% til 42.4% fra 2018 til 2020. I kategorien blandet er det i 2018 56,4% og en nedgang til 28,8% i 2020. Det er i 2018 19,2% som svarer i kategorien misfornøyd, og dette øker til 28,8% i 2020.

Den totale gjennomsnittsskåren på alle spørsmål i MANSA er 4.33 i 2018 og 4.55 i 2020. Dette viser en positiv økning på 5.08%. Gjennomsnitt på alle spørsmål viser også en fordeling på kategorien fornøyd som endrer seg fra 45.5% i 2018 til 52.3 % i 2020. Andelen blandet reduseres fra 29.2 % til 24.4% fra 2018 til 2020. For kategorien misfornøyd er endringen fra 24.2% i 2018 til 23.0% i 2020.

Diskusjon

Hva kan resultatene fortelle oss om endringen over to år?

Arbeid, daglig virksomhet, utdanning og fritid

Funnene innen områdene arbeid, daglig virksomhet, utdanning og fritid viser at innbyggerne som gruppe, har opplevd en positiv endring fra 2018 til 2020. En større andel rapporterer i 2020 at de er fornøyde eller blandet, og færre er misfornøyde.

Årsakene til endringen kommer ikke frem, og hadde vært interessant å studere videre. Endringene som ble gjort i mestringsenheten på dette tidspunktet kan ha medvirket til denne utviklingen, da hensikten med for eksempel å starte å benytte FIT, feedback-informert

treatment, var å gi mer målrettet hjelp med det innbyggerne ønsket hjelp til. Andre endringer som ble gjort i tidsrommet, som ansettelse av erfaringskonsulenter og økt fokus på å tilby hjelp i form av aktivitet, kan også ha spilt inn. Resultatene i denne studien samsvarer ikke med resultatene fra ACT-studien, men resultatene fra FACT-studien viser en enda sterkere positiv utvikling innen arbeid, utdanning og fritid. En av de faktorene som skiller ACT-modellen fra FACT-modellen er akkurat fokuset på arbeid, der FACT-modellen har krav om jobbveiledning og erfaringskompetanse. I BrukerPlan-kartleggingen er over 60% i tilstrekkelig grad i meningsfull aktivitet. Dette styrker vår hypotese om at mestringsenhetens satsning på området har bidratt til den positive utviklingen vi ser av resultatene.

Innen recovery vektlegges arbeid, fritid og utdanning som måter å delta i samfunnet på, og å styrke både egen identitet og mening i livet. Med bakgrunn i dette kan det være viktig å jobbe videre med tilbud der innbyggere som ønsker det, kan få hjelp til økt samfunnsdeltakelse.

Økonomi

Funn innen området økonomi, viser tilnærmet ingen endring, og også liten endring i andelen som er fornøyd, blandet eller misfornøyd. Resultat fra ACT-studien viser en positiv utvikling på om lag 4%, og i FACT-studien en positiv utvikling på om lag 17%. I alle studiene ligger gjennomsnittlig score mellom 3.7 og 4.

Funnet er som forventet, da det ikke er noen endringer i hjelpetilbudet innen økonomi i tidsperioden. FACT-modellens fokus på økonomi, med NAV-veileder i teamet, ser ut til å ha positiv effekt. Å ha en økonomi som gir innbyggeren mulighet til å delta i samfunnet slik han eller hun ønsker, er viktig i forhold til den enkeltes recoveryprosess.

Resultatene fra BrukerPlan viser at over 70% har rimelig god orden på økonomien. Det er basert på fast inntekt fra lønnet arbeid eller varig trygd, eventuelt supplert med økonomisk sosialhjelp eller andre midlertidige stønader.

Med bakgrunn i funnene kan det derfor være grunnlag for å styrke mestringsenhetens satsning på hjelp med økonomi, som et ledd i å bidra til økt selvpålevd livskvalitet.

Relasjoner

Alle typer relasjoner, med unntak av forhold til familie, gir en høyere samlet tilfredshet fra 2018 til 2020. Den største endringen i denne kategorien ser vi på innbyggernes seksuell liv med over 15% økning i tilfredshet. Dette er en interessant utvikling der vi ikke kan peke ut noen konkrete årsaksfaktorer. Mens ACT sitt snitt ligger noe lavere viser FACT-studien ved

inntak/etter 24 måneder samme trend som våre tall, og legger seg ca. på samme snitt i siste måling.

Tilfredshet med forhold til partner, eller å ikke å ha en partner, øker også betydelig i perioden. Her er snittet høyere enn både ACT og FACT-studiene, mens utviklingen viser lignende positiv trend. Det eneste området innenfor relasjoner man ser en nedgang i tilfredshet i måleperioden er forholdet til familien, men denne forskjellen kan sies å være marginal (under ett prosent). ACT sine tall er noe lavere på begge målinger, mens FACT viser til et snitt 24 måneder etter inntak på nivå med vår 2020-måling.

Tallene fra BrukerPlan viser at det er opp mot 50% som har begrenset relasjoner til sosiale nettverk som familie, barn, venner og frivillige organisasjoner. Tallene viser også at i overkant av 50% har relasjoner til familie, barn, venner og organisasjoner. Det er fagpersoner som vurderer og dermed kan vi ikke si noe om innbyggeren sin tilfredshet til sine relasjoner med familie, venner eller frivillige organisasjoner.

Resultatene indikerer at mestringsenheten bør vurdere å iverksette tiltak som kan hjelpe innbyggerne å utvikle og beholde sine relasjoner, med et familieperspektiv.

Bosituasjon

Utviklingen i tilfredshet med bosituasjonen i løpet av innsamlingsperioden viser ikke til noen tydelige trender. Hvor fornøyd man er med boligen, samt område og nabolag, har liten eller ingen endring i selve snittet. På tross av at det ikke er noen endring kan man si at tilfredshet med område/nabolag, som ligger nærmest til svarverdien «for det meste fornøyd», er høy om man ser det opp mot gjennomsnittsverdien ved inntak i FACT-studien. Den er også noe høyere enn i begge målingene i ACT-studien, som i likhet med våre målinger har en marginal endring.

Vi ser ellers at gjennomsnittsverdien ved inntak i ACT og FACT-studiene ligger noe lavere på tilfredshet med bolig, og legger seg noe høyere enn våre gjennomsnittsverdier 24 mnd etter inntak. Den største utviklingen på tilfredshet med bosituasjon er en 7.37% økning blant dem som er tilfreds med dem de bor sammen med eller det å bo alene. Der er gjennomsnittsverdiene våre relativt tilsvarende FACT-studien, mens ACT har samme prosentvis utvikling, men med noe lavere snitt.

I BrukerPlan har fagpersoner vurdert at 88% har en tilfredsstillende bosituasjon, der innbyggerne leier eller eier bolig. Det vi kan lese ut av denne kartleggingen er at det er få innbyggere i Sandnes som bor i midlertidige botilbud eller oppholder seg midlertidig hos venner eller familie.

Helse

Funnene i denne undersøkelsen viser at det har vært en liten endring i innbyggernes opplevelser av endring knyttet til personlig trygghet, fysisk helse og psykisk helse. Funnene viser at det har vært en liten negativ endring knyttet til personlig trygghet (1.31%), og en liten positiv endring knyttet til innbyggernes opplevelse av endring knyttet til fysisk (2.04%) og psykisk helse (1.49%).

Funnene viser videre at det er en større andel innbyggere som er misfornøyd med opplevelsen av personlig trygghet i 2020 enn 2018. Det fremkommer imidlertid ikke årsaken til hvorfor flere innbyggere er misfornøyd med opplevelsen av personlig trygghet. Samtidig viser funnene at det er en liten positiv endring knyttet til innbyggernes opplevelse av sin fysiske og psykiske helse, også her fremkommer det ikke i undersøkelsen hva årsaken til dette er.

Dersom man sammenligner funnene våre med resultatene fra FACT og ACT, ser vi at ACT skårer litt høyere på personlig trygghet ved inntak enn det FACT og mestringsenheten gjør. Det samme ser vi også ved fysisk og psykisk helse. Mestringsenheten ligger derimot noe høyere enn FACT sine inntakstall, når det gjelder personlig trygghet og fysisk helse. Samtidig er det små marginer som skiller, dersom en sammenligner tallene ved inntak i FACT og ACT med målingene gjort i mestringsenheten i 2018. Disse funnene er som forventet, med tanke på at vi sammenligner 2018-tallene med inntaksmålingen til FACT og ACT, og at vi til dels har lik målgruppe. En ser derimot at både FACT og ACT ved 24 mnd målingen skårer bedre enn mestringsenhetens måling i 2020. Dette kan forklares med at de har samme respondenter, mens mestringsenheten har et tilfeldig utvalg.

Tallene fra BrukerPlan viser at i overkant av 65% har noe funksjonssvikt på grunn av psykisk helsetilstand. Svikt i form av at innbyggerne ikke oppfyller vanlige krav til fungering overfor venner, avtaler offentlige transportmidler, jobb eller skole. Men de ivaretar i rimelig grad egne gjøremål og personlige hygiene.

Det ville vært interessant å ha sett nærmere på om mestringsenheten også hadde fått høyere skår, dersom vi hadde iverksatt tiltak som direkte kan påvirke skår innen helse.

Livet samlet sett

Resultatene samlet sett viser en økning i andel innbyggere som opplever å være fornøyd med livet sitt, og også en økning i gjennomsnittscoren. I ACT-studien og FACT-studien viser resultatene også en økning på området livet samlet sett. FACT-studien viser størst økning. Tendensen dette viser, er at kommunal rus- og psykisk helsehjelp kan bidra til økt tilfredshet med livskvalitet. Målrettet og modelltro hjelp som i FACT-modellen kan gi enda større økt tilfredshet.

Resultatene samlet sett fra BrukerPlan 2018 viser at fagpersoner vurderer at i overkant av 65% ikke har det tilfredsstillende innenfor de 8 livsområdene som ble kartlagt. Det skiller seg fra studien gjort i mestringsenheten, FACT- og ACT-studien, der det var en økning i andel innbyggerne som opplevde å være fornøyd med livet sitt.

Dette vurderer vi at viser at å satse på kunnskapsbaserte modeller er nyttig, og at mestringsenheten i enda større grad kan gi kvalitativ god hjelp ved å styrke denne satsningen.

Konklusjon

Resultatene fra studien viser at innbyggerne som har deltatt i løpet av denne toårsperioden har opplevd en forbedring av sin livskvalitet på flere områder.

Årsaken til endringene kan ikke påvises ut fra datagrunnlaget, og dersom en ønsker å undersøke dette videre er det behov for flere studier.

Det kan ikke utelukkes at endringene mestringsenheten har gjort i sitt tilbud, har medvirket til økt livskvalitet blant deltakerne. Den planlagte fortsettelsen av studien vil kunne styrke eller avkrefte denne hypotesen. I etterkant vil det være hensiktsmessig å undersøke årsaksforholdene mer inngående ved bruk av kvalitativ metode.

Litteraturliste

- Johannesen, A., Christoffersen, L., & Tufte, A. (2020). *Forskningsmetode for økonomisk-administrativ fag* (4. utg.). Abstrakt forlag.
- Langdridge, D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode* (3. oppl.). Fagbokforlaget.
- Sonnenfeld, J. (1985). Shedding Light on the Hawthorne Studies. *Journal of Occupational Behaviour*, ss. 111-130.
- [Priebe application and results 1999 Accepted.pdf;jsessionid=D32653252AADC324B9540484B07A34C6 \(qmul.ac.uk\)](#)
- Landheim, A. og Odden, S. (red.) (2020). «Evaluering av FACT-team i Norge - Sluttrapport», NKROP, Sykehuset Innlandet HF, Hamar, Norge, 30.04.20.
- Hentet fra:
https://rop.no/contentassets/d4f50ab571e84e24a9bd879ae14a9690/evaluering-av-fact-team-i-norge_sluttrapport_nasjonal-kompetansetjeneste-for-samtidig-rusmisbruk-og-psykisk-lidelse-nkrop.pdf
- AHUS og NKROP (2014). «Utpøving av ACT-team i Norge. Hva viser resultatene?», NKROP, Sykehuset Innlandet HF, 03.12.14. Hentet fra:
https://rop.no/globalassets/dokumenter/sluttrapport-evaluering-act-team_.pdf
- [Priebe application and results 1999 Accepted.pdf;jsessionid=D32653252AADC324B9540484B07A34C6 \(qmul.ac.uk\)](#)